

SPÅR AV STOORA TRÄGÅRDEN FRÅN 1600-TALET

Rapporter från Arkeologikonsult 2024:3730

Arkeologisk förundersökning
Lämning L1984:6709
Fastigheterna Brädgården 3 och Öster 1:1
Nyköping
Nyköpings kommun
Södermanlands län

Författare Jan Kockum

Uppdragsgivare:	Länsstyrelsen i Södermanland
Länsstyrelsens diarienummer:	431-7143-2023
Länsstyrelsens beslutsdatum:	2024-03-26
Uppdragsnummer i KMR:	202400426
Företagare:	Hemsö Hissen 08 AB
Fastighet:	Brädgården 3 och Öster 1:1
Berörda lämningar, KMR:	L1984:6709
Typ av undersökning:	Arkeologisk förundersökning
Utförandetid, fältarbete:	20–24 maj 2024
Inmätningssystem:	RTK-GPS
Koordinatsystem:	SWEREF99 TM
Höjdsystem:	RH2000
Projektledare:	Malin Karlén
Rapportansvarig:	Jan Kockum
Fältpersonal:	Malin Karlén, Jan Kockum
Planer och layout:	Medea Nysatröm Huuva
Fynd:	Inga fynd tillvaratogs

ARKEOLOGIKONSULT

Karins väg 5, 194 61 Upplands Väsby
Tel: 08-590 840 41
www.arkeologikonsult.se

Fastighetskartan (Topografi 10 och Fastighetsindelning): ©Lantmäteriet
Drönbild: Spridningstillstånd Lantmäteriet, ärendenummer LM2024/031294.
Omslagsbild: Parkeringsytan och förundersökningsområdet i förgrunden med Nyköpingshus i bakgrunden.

Upphovsrätt, där inget annat anges, enligt Creative Commons licens CC BY.
Villkor finns tillgänglig på <http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/deed.sv>

SPÅR AV STOORA TRÄGÅRDEN FRÅN 1600-TALET

Rapporter från Arkeologikonsult 2024:3730

Arkeologisk förundersökning

Lämning L1984:6709

Fastigheterna Brädgården 3 och Öster 1:1

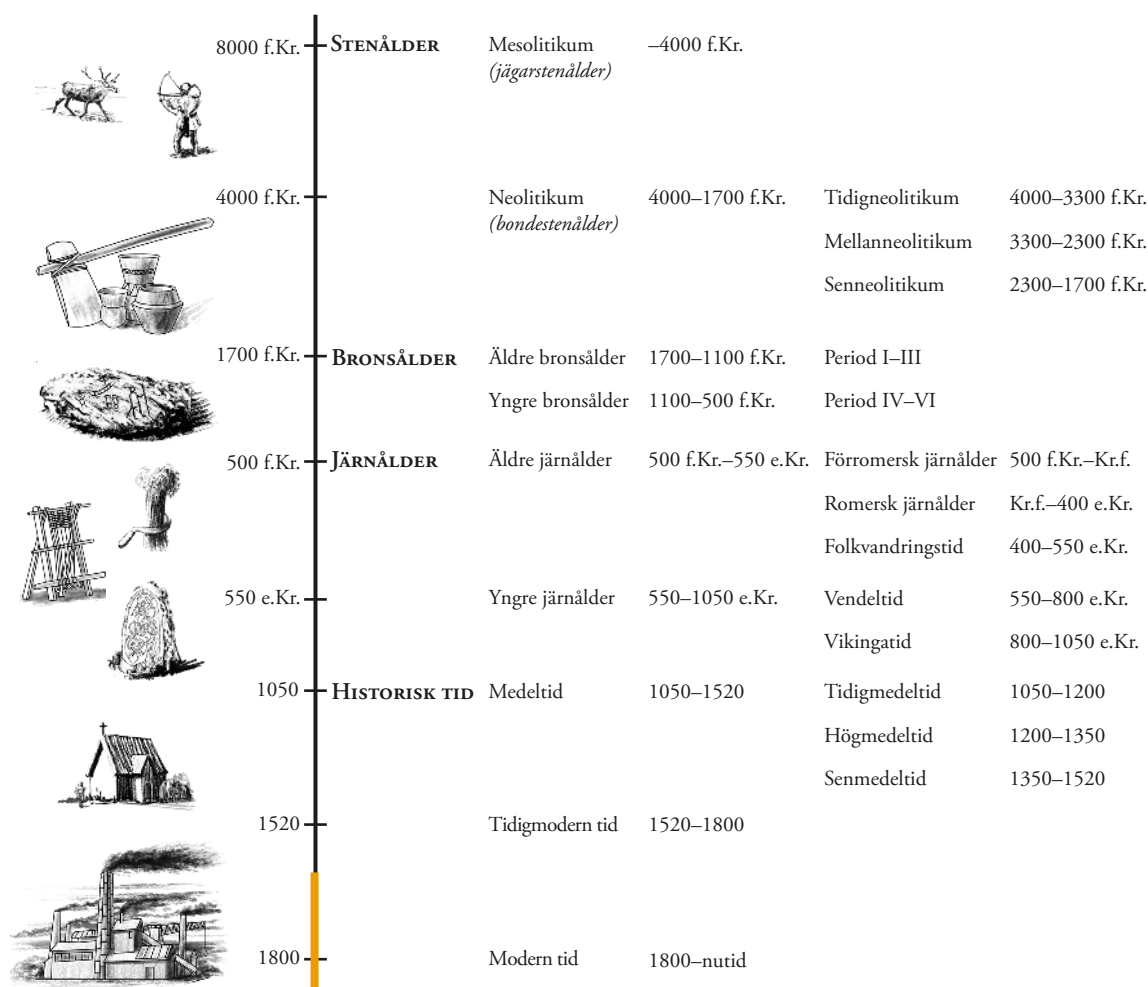
Nyköping

Nyköpings kommun

Södermanlands län

Författare Jan Kockum

ANTIKVARISK BEDÖMNING

Antikvarisk bedömning anger hur man enligt kulturmiljölagen (1988:950), och till viss del även skogsvårdslagen (1979:429), bedömt lämningen och dess eventuella lagskydd vid registreringstillfället. Den slutgiltiga bedömningen görs alltid av Länsstyrelsen.

Fornlämning är en lämning som omfattas av skydd enligt kulturmiljölagen. För att en lämning ska kunna bedömas som fornlämning krävs att den tillkommit före 1850, är en lämning efter människors verksamhet under forna tider, som har tillkommit genom äldre tiders bruk och som är varaktigt övergiven. Det är förbjudet att utan tillstånd från Länsstyrelsen rubba, ta bort, gräva ut eller på annat sätt ändra eller skada en fornlämning.

Möjlig fornlämning innebär att man vid registreringstillfället inte kunnat ta ställning till om lämningen är en fornlämning

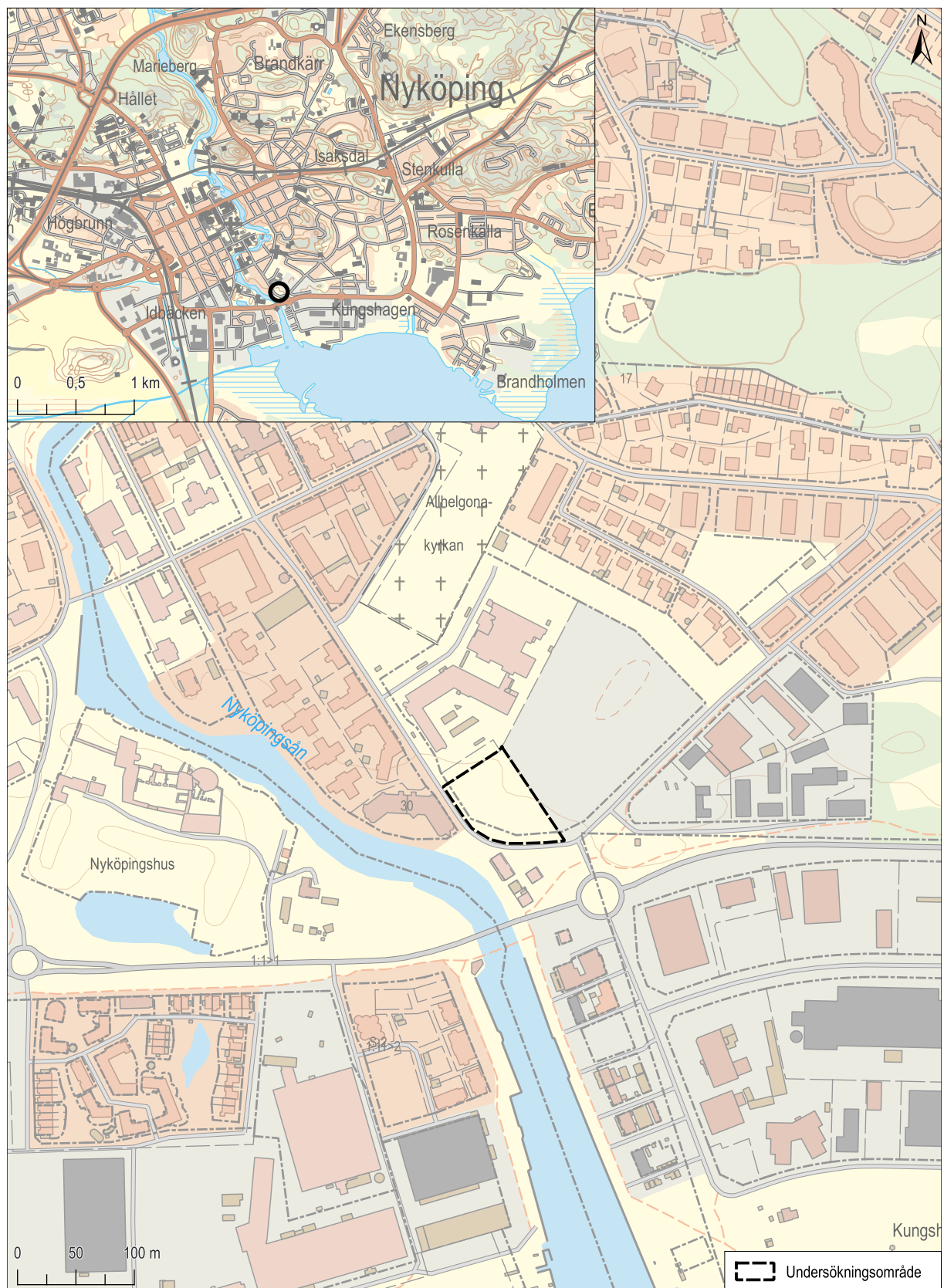
eller inte. Lämningen måste vara bekräftad i fält. Möjlig fornlämning kan även anges för en lämning som har undersökts i samband med en arkeologisk undersökning, men där man inte fastställt lämningens utbredning.

Övrig kulturhistorisk lämning används för kulturhistoriska lämningar som har tillkommit efter 1850, men som ändå anses ha ett antikvariskt värde. Bedömningen används även för vissa lämningar som inte uppvisar fysiska spår, till exempel fyndplats eller plats med tradition.

Ingen antikvarisk bedömning används för lämningar som blivit helt borttagna genom en arkeologisk undersökning eller förstörda. Inget skydd enligt kulturmiljölagen kvarstår. Lämningar som endast är kända via kartmaterial, skriftlig eller muntlig källa och inte har kunnat återfinnas i fält, kan inte heller ha en antikvarisk bedömning.

INNEHÅLL

SAMMANFATTNING.....	7
BAKGRUND	7
HISTORIK	7
TIDIGARE ARKEOLOGISKA UNDERSÖKNINGAR.....	9
SYFTE OCH GENOMFÖRANDE	11
RESULTAT	11
Schakt 1	12
Schakt 2.....	13
Schakt 3.....	14
Schakt 4.....	15
Schakt 5.....	16
Schakt 6.....	17
SLUTSATS	18
REFERENSER	19
Litteratur	19
Digitala källor	19
Kartor	19
BILAGOR.....	19
Bilaga 1. Kontexter	20

Figur 1. Undersökningsområdet markerat på Fastighetskartan, skala 1:5 000. Översikt med Topografen 50 i skala 1:50 000.

SAMMANFATTNING

Arkeologikonsult har på uppdrag av Länsstyrelsen i Södermanlands län under perioden 20–24 maj 2024 utfört en arkeologisk förundersökning av delar av fornlämning L:1984:6709 samt angränsande område i utkanten av Nyköpings historiska stadsområde. I samband med undersökningen grävdes sex schakt, vilka visade att det i området finns pålagda massor av

blålera som sannolikt ska knytas till Slottsträdgården (*Stoora Trädgården*) som anlades under 1600-talet. Vidare påträffades även ett antal diken eller rännor som tolkades som delar av markberedningen inför anläggandet av trädgården. Ovan dessa lämningar fanns rester av NK:s brädgård och verkstadsbyggnader från början av 1900-talet fram till 1970-talet.

BAKGRUND

Arkeologikonsult har på uppdrag av Länsstyrelsen i Södermanlands län utfört en arkeologisk förundersökning av delar av fornlämning L:1984:6709 samt angränsande område i utkanten av Nyköpings historiska stadsområde. Planområdet ligger till en mindre del inom fornlämning L:1984:6709 och bedöms därutöver beröra fornlämningens lagskyddade fornlämningsområde. Undersökningsområdet utgjordes av en parkeringsplats som i söder och i väster avgränsades av *Folkungavägen* med gång-/cykelvägar, i norr av infartsvägen till parkeringen samt bakom-

liggande polishus och bostadsområde (fastigheten Brädgården S1), samt i öster av ett bostadsområde inom fastigheten Brädgården 1.

Vid tidigare arkeologiska undersökningar i undersökningsområdets närhet har det påträffats kulturlager av mellan 0,2–0,4 meters tjocklek. Syftet med aktuell förundersökning har varit att klargöra om okända delar av fornlämningen skulle komma att beröras vid kommande exploatering.

HISTORIK

Efterledet *-köping* i ortnamntent Nyköping har sannolikt betecknat en handelsplats (så småningom köpstad). Förledet *Ny-* antyder att Nyköping har anlagts i relation till en eller flera äldre handelsplats/-er. Var denna har legat är dock inte helt klarlagt. Det har föreslagits Släbro, en före detta by som ligger uppströms längs Nyköpingsån. Här fanns under vikingatid en äldre överfart över ån, flankerad av runstenar. Hypotesen att den nya köpingen ska ha grundats på samma plats som den nuvarande staden har framförts (Karlén 1973:8ff; Nordström & Lindeblad 2016:10); arkeologiska undersökningar har visat på en ökad aktivitet i området där staden uppkommer från mitten av 600-talet och fram till 1000-talets senare hälft. Den första stadslika bebyggelsen anläggs dock först under sent 1000-tal. Under den här perioden genomfördes en första tomtreglering i området

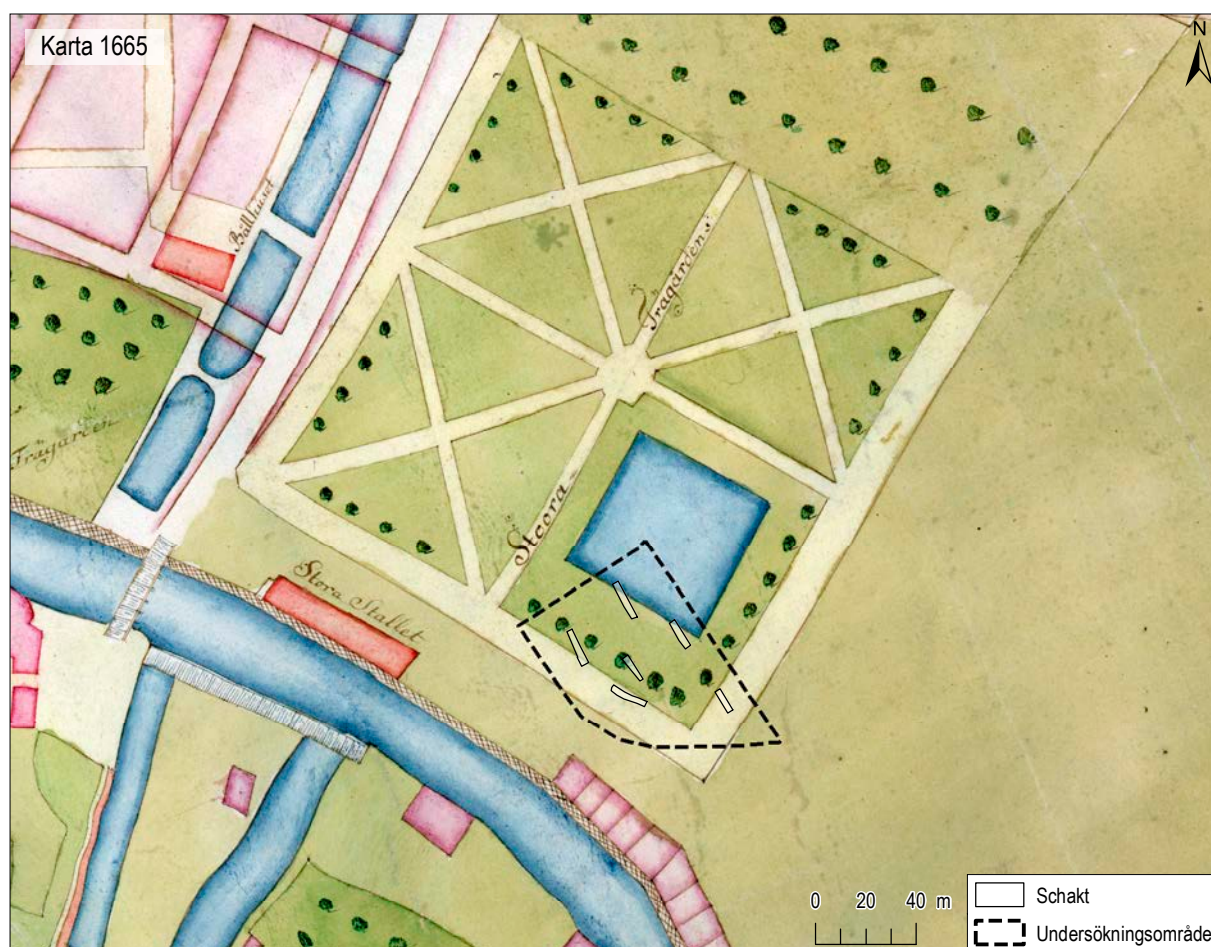
runt Nyköpingsån och från sekelskiftet 1100 sker en successiv förtätning av bebyggelsen (Nordström & Lindeblad 2016). Enligt skriftställaren Harald Indebetou ska Nyköping ha fått sina stadsprivilegier av Birger Jarl år 1260. Detta är dock en uppgift som inte har gått att bekräfta på annat håll (Karlén 1973:20). Under 1200-talets senare hälft, eller som tidigast i mitten av 1200-talet, uppförs Alla Helgona kyrka och S:t Nicolai kyrka och cirka 1280 etableras ett franciskankonvent (Karlén 1973:14ff; Gustafsson & Pettersson 2009; Nordström & Lindeblad 2016:15). Nyköping var under 12–1300-talet en centralort i Södermanland och andra städer såsom Strängnäs hörde sannolikt till Nyköpings fögderi. Vid Nyköpingsåns mynning, på samma plats som en äldre kastal, uppfördes på 1200-talet borgen Nyköpingshus, som sedermera blev ett administrativt

centrum i Södermanland men också ett av landets viktigaste fästen (Ahlberg 2005:517). År 1665 drabbades Nyköping av en kraftig stadsbrand som förstörde stora delar av den äldre stadskärnan. I samband med att staden återuppbyggdes genomfördes den reglering av stadsplanen som ännu äger bestånd (Järpe 1979:10).

Fastigheterna Brädgården 3 och Öster 1:1 utgörs i dagsläget av asfalterad mark och används som parkering. Under 1200-talet låg undersökningsområdet helt under vatten då strandlinjen låg betydligt högre än vad den gör idag. Först från 15–1600-talen verkar vattnet ha dragit sig undan över hela ytan (SGU:s strandförskjutningsmodell). Under 1600-talets slut låg området inom det som på 1665 års karta benämns Stora Trädgården, tillhörig Nyköpingshus. Av denna framgår det att undersökningsområdet motsvarar det sydöstra hörnet av trädgårdens sydöstra parterr och att undersökningsområdets södra del omfattas av trädgårdsgångar flankerade av trädrader,

och att det i den norra delen sammanfaller med hörnet av en stor kvadratisk damm.

Inga byggnader finns med i området i 1600-talskartan och inga byggnader har heller kunnat identifieras i det historiska kartmaterialet som täcker in tidigmodern tid. I Häradsekonomiska kartan, från 1891–1897, finns endast den nordöstra delen av 1600-talsträdgården kvar, medan övrig yta nu har ospecificerad markanvändning. Vid den här tiden, närmare bestämt år 1904, etablerar NK (Nordiska kompaniet) sin möbeltillverkning i Nyköping och undersökningsområdet kom att utgöra en del av verkstadens fastighet; här var brädgården förlagd. Här fanns även NK:s dotterbolag ANA (AB Nyköpings automobilfabrik) och efter att NK upphörde med sin tillverkning 1973 och fram till rivningen av fabriken på 1980-talet så användes även området av SAAB (jfr Ekonomiska kartan, Branthäll 9H2e60; Hedenskog 1973: 714 f; Wikipedia: Nordiska kompaniets verkstäder).

Figur 2. Undersökningsområdet med schakt i förhållande till 1665 års karta över Nyköping. Skala 1:3 000.

TIDIGARE ARKEOLOGISKA UNDERSÖKNINGAR

De centrala delarna av Nyköping har vid flera tillfällen varit föremål för arkeologiska undersökningar, i närtid en omfattande schaktningsövervakning inom kvarteret Åkroken (Karlén: manus), vilken rumsligt och resultatmässigt överensstämde väl med tidigare undersökning i samma kvarter. Då undersöktes en tät stadsgårdsbebyggelse som uppkommit runt 1100, samt en järnåldersbebyggelse som föregått den urbana fasen (Nordström och Lindeblad 2016). Samtidigt som den nu aktuella undersökningen företogs i den historisk stadskärnan, i kvarteret Polisen, en arkeologisk förundersökning som visade på 1,5–2,5 meter tjocka kulturlager. I dessa framkom väg- och huslämningar som kunde dateras till perioden medeltid till tidigmodern tid (Lagerstedt 2024). Arkeologiska undersökningar visar dock på en avtagande lämningsbild ju längre från den historiska stadskärnan som man kommer.

År 2012 gjordes en arkeologisk förundersökning i form av en schaktningsövervakning längs med *Folkungavägen* (SR287); en sträcka om drygt 600 meter. Den sydligaste delen av denna vägsträcka utgjorde tillika det aktuella undersökningsområdets avgränsning i väster och söder. Undersökningen 2012 gav en uppfattning om kulturlagertjocklek, bevaringsförhållanden och datering av de arkeologiska lämningarna i staden från den norra sidan av Nyköpingsån, i höjd med *Västra kvarngatan* och de centrala delarna av de historiska stadslagren, över till den södra sidan och vidare åt sydsydöst och området omedelbart söder om det registrerade fornlämningsområdet. Fornlämningsgränsen skar undersökningsområdets nordvästra hörn. I sträckan från *Västra kvarngatan* ner till ån framkom 1–1,5 meter tjocka kulturlager, en kullerstensläggning och en kavelbro. I sträckan mellan *Åpromenaden* och *Östra trädgårdsgatan* framkom kulturlager, i genomsnitt 0,5 meter tjocka, med fynd och lämningar från medeltiden. I sträckan från *Östra trädgårdsgatan* till *Östra promenaden* framkom kulturlager, i genomsnitt 0,5 meter tjocka, med rivningsmaterial från stadsbebyggelse från nyare tid. I sträckan *Östra promenaden* till i höjd med *Hamnbron* framkom upp till 0,25 meter tjocka kulturlager med inblandning av tegelkross, kalkbruk och slagg,

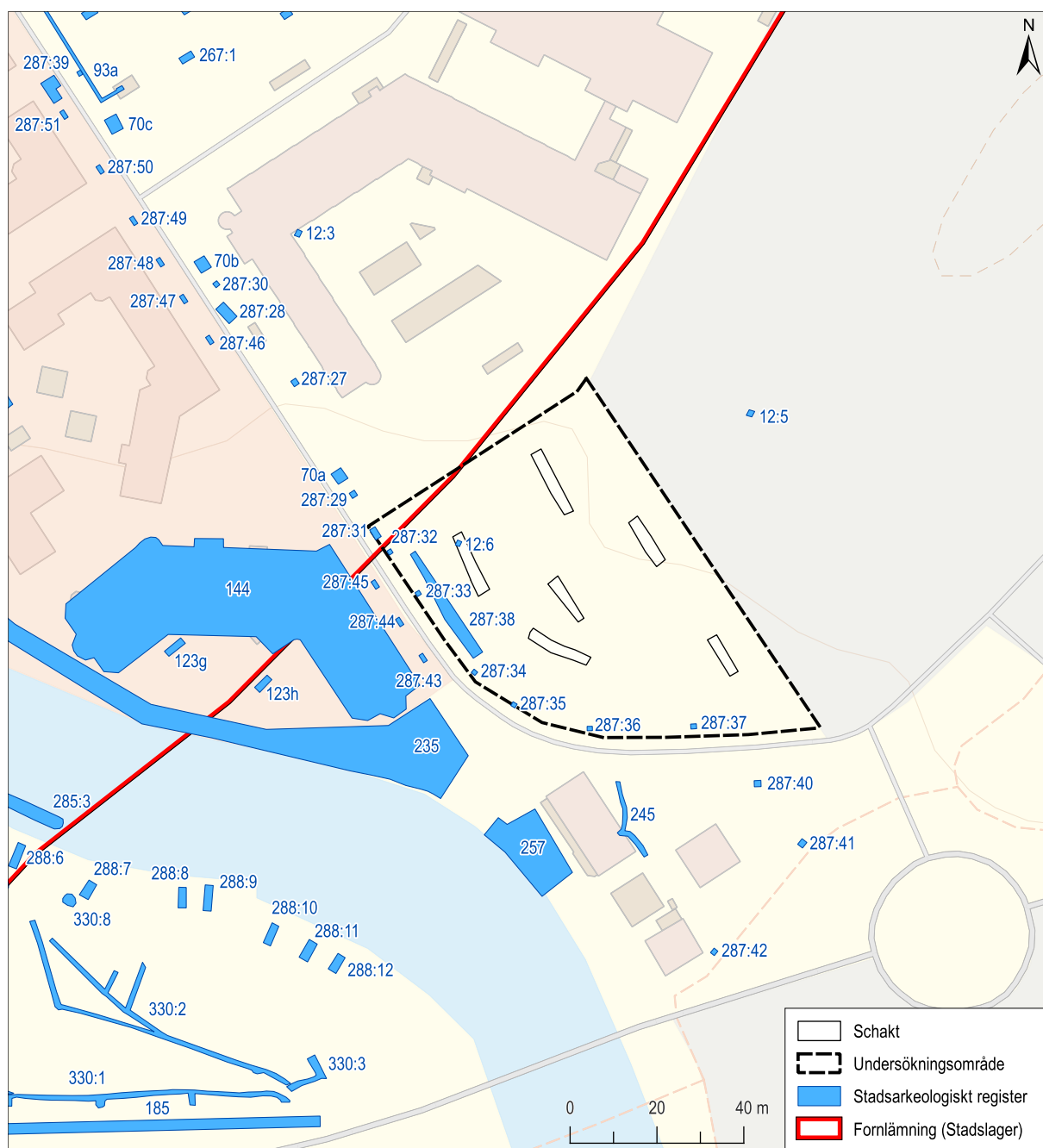
dock utan spår av konstruktioner. Dessa kulturlager tolkades som spår efter slottets stora trädgård samt Nyköpings skeppsvarvs smedjor och de mekaniska verkstäder som låg här på 1800-talet (Pettersson 2013).

På parkeringsplatsen i kvarteret Öster1:1, i fornlämningsens periferi och drygt 100 meter nordväst om aktuellt undersökningsområde, gjordes år 2005 en arkeologisk undersökning varvid 11 schakt, jämnt fördelade över parkeringsytan, grävdes. Ytan sammanföll med den norra delen av samma trädgårdsanläggning som är aktuell i föreliggande undersökning. Vid undersökningen konstaterades 0,15–0,25 meter tjocka kulturlager, 0,6–0,85 meter under befintlig marknivå. Dessa låg direkt på den naturliga undergrunden och bestod av lerig jord med tegelflis och kolbitar, vilket tolkades som lämningar efter Slottsträdgården (Pettersson 2005).

År 1977 gjordes en arkeologisk provundersökning inom kvarteret Brädgården med 6 provschakt spridda över ytan (SR12). Vid undersökningen konstaterades det att kulturlager saknades. Naturlig undergrund uppgavs ha framkommit mellan 0,2–0,9 meter under befintlig marknivå (Broberg 1979:19, 34).

Inför planerad bebyggelse inom det nu aktuella ärendet har geoteknisk provborrning genomförts på sex punkter. Utifrån borrhprotokoll kunde konstateras att befintlig asfalt med bärlager och utjämningsmassor utgjorde cirka 0,5 meter. I flera av borrhproverna kunde lera med inslag av tegel konstateras under de moderna lagren och i området för dammen fanns spår av dyg sjöbotten (Structor fältprotokoll Brädgården 3). Utifrån provborrningen går det delvis att dra andra slutsatser än de som gjordes vid provundersökningen 1977, där avsaknad av kulturlager konstaterades.

Tidigare undersökningar visar på att de arkeologiska lämningarna generellt både blir mindre omfattande och yngre ju längre ut från den historiska stadskärnan mot stadens periferi man rör sig.

Figur 3. Tidigare arkeologiska undersökningar i undersökningsområdets närhet. Skala 1:1 500.

SR-nr	Undersökt år	Kvarter	Resultat
12	1977	Brädgården	Kulturlager saknas. Nyare tid.
123	1983	Kompaniet 13–14	Nedgrävning, kanal, plankkonstruktion. Nyare tid.
144	1985	Kompaniet 23	Slagg, glödska, djurben. 1700-tal.
245	2001	Stadsåga 241	Syllstensrader. 1700-tal.
257	2001	Öster 1:18; Hamnbron	Stenpackning, kajskoning. Nyare tid.
267	2005	Öster 1:1	Tegelflis, kolbitar, kulturlager. Tidigmodern tid.
287	2012	Folkungavägen	Husgrund, kavelbro, kullerstensläggning. Tidigmedeltid–nyare tid.
288	2010	Spelgården, Väster 1:1	Byggnadsmaterial, slagg, kritpipa. Nyare tid.

Figur 4. Tabell med tidigare undersökningar i översikt (Stadsarkeologiskt register, Nyköping).

SYFTE OCH GENOMFÖRANDE

Undersökningen genomfördes för att klargöra om okända delar av fornlämningen Nyköpings stadslager L1984:6709 skulle komma att beröras i samband med planerad byggnation. Den befintliga parkeringsplatsen skulle under förundersökningsperioden ha bibehållen funktion. Således stängdes och återöppnades parkeringsplatsen efter hand som schakten grävdes och återfylldes.

Schakten var utplacerade för att täcka in undersökningsområdet – med hänsyn taget till kända ledningsstråk – samtidigt som de var anpassade efter de olika markanvändningar som visas i kartmaterialet från 1600–1800-talen.

Sammanlagt grävdes och dokumenterades sex sökschakt, vars största djup varierade mellan 1,2–1,6 m. Ytarean motsvarade 361 m² (8 %), medan bottenarean, med säkerhetsslänt inräknad, stannade vid 202 m² (4,5 %).

RESULTAT

Parkeringsplatsen utgjorde undersökningsområdets befintliga markanvändning och bestod stratigrafiskt av 0,3 meter utjämningsmassor av sand, småsten och en del block (202). Ovan detta fanns ett cirka 0,15 meter tjockt bärlager av sand och sten (201) på vilken asfalten var utlagd i ett cirka 0,1 meter tjockt lager. Dessa lager betecknas fortsatt som *moderna lager*. Initialt schaktades det således ner drygt

en halvmeter under befintlig marknivå innan äldre stratigrafi kunde undersökas.

Vid undersökningen påträffades endast tegelfragment, förutom de hela tegelstenar som ingick i moderna byggnadslämningar. Således tillvaratogs inga fynd.

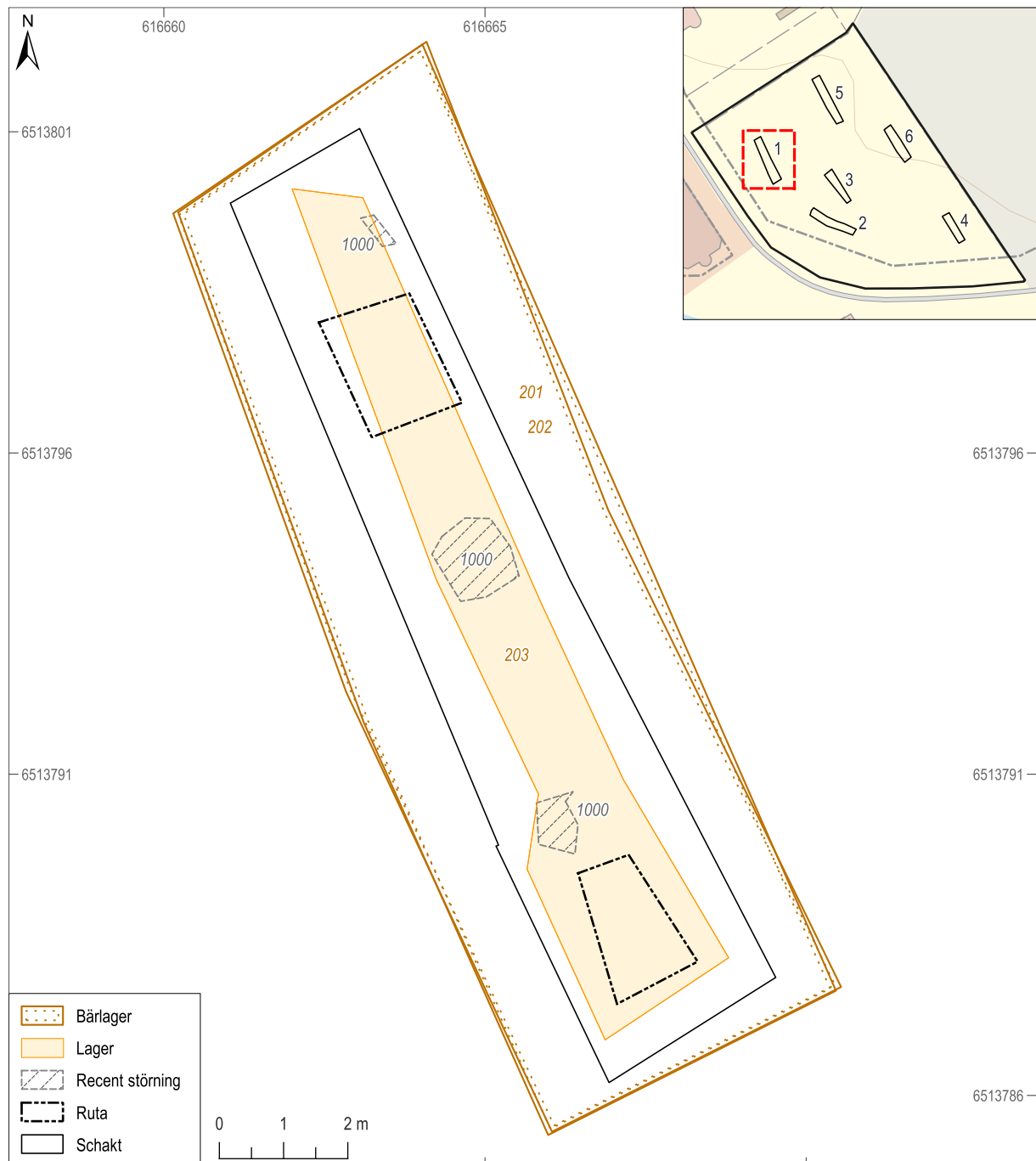
Figur 5. Schaktöversikt mot bakgrund av Fastighetskartan, skala 1:1 000.

Schakt 1

Schaktet var vid ytan 15 meter långt, 4 meter brett och hade ett djup som varierade mellan 0,5–1,7 meter.

Under moderna lager påträffades en tunn gråbrun organisk horisont med rester av bark och trä (214) och tolkades som en växthorisont. Sannolikt härrör denna från tiden då NK:s brädgård fanns inom området. Växthorisonten täckte ett 0,7–0,8 meter tjockt lager gråblå lera med inslag av silt och kol och med

förekomst av fragment av rött storstenstegel (203). Detta lager påträffades även i schakten 2, 3, 5 och 6, och generellt var gränsen till den underliggande naturliga blåleran tydlig, även om lagerövergången var något infiltrerad. I schakt 1 var övergången något mer infiltrerad än i övriga schakt och här fanns i infiltrationen ett inslag av kalkbruk. På grund av lagrets tjocklek, dess stratigrafiska läge ovan den naturliga blåleran samt dess omfattande utbredning tolkades det som ett nivelleringslager.

Figur 6. Plan över schakt 1, skala 1:100. Översikt i skala 1:2000.

Schakt 2

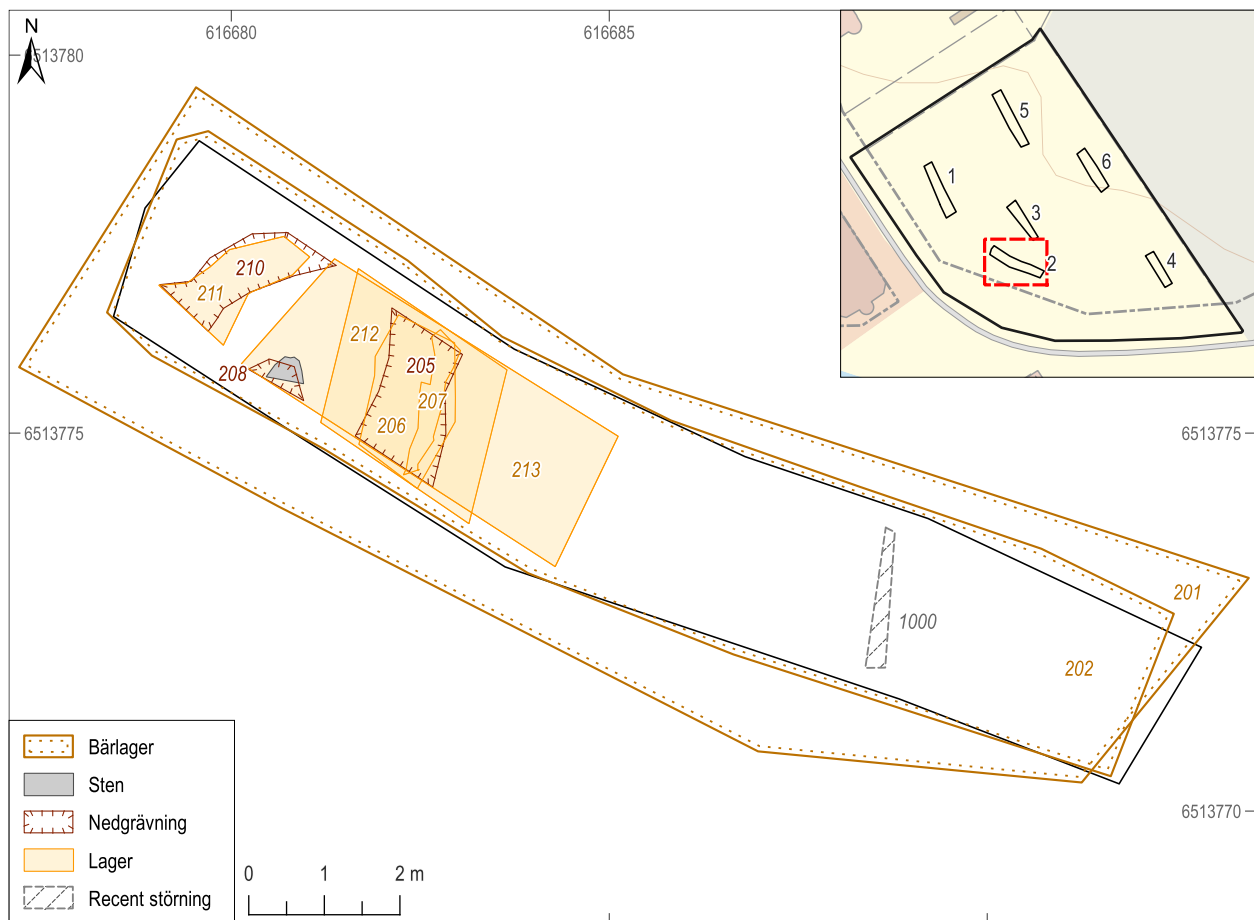
Schaktet var vid ytan 15,5 meter långt, 4 meter brett och hade ett djup som varierade mellan 0,8–1,8 meter.

I den västra delen av schaktet framkom ett dike (205) med en fyllning av blålera (206) och sten (207), vilket tolkades som ett stendike för dränering. Stenarna var täckta med ett svämlager (212) med inslag av rött tegel. Diket var nedgrävt genom lagret med siltig blålera som tolkats som ett nivelleringslager (i

detta schakt 213). I slutet av diket utvidgades nedgrävningen, vilket tolkades som att den mynnade ut i en dagvattenbrunn.

Diket skar en större nedgrävning (208) med ett stenblock (209). Stenblocket tycks inte ha ingått i någon konstruktion.

Under nivelleringslagret (213) framkom i schaktets västligaste del en nedgrävning (210) fylld med blålera med linser av siltig mörkbrun lera (211).

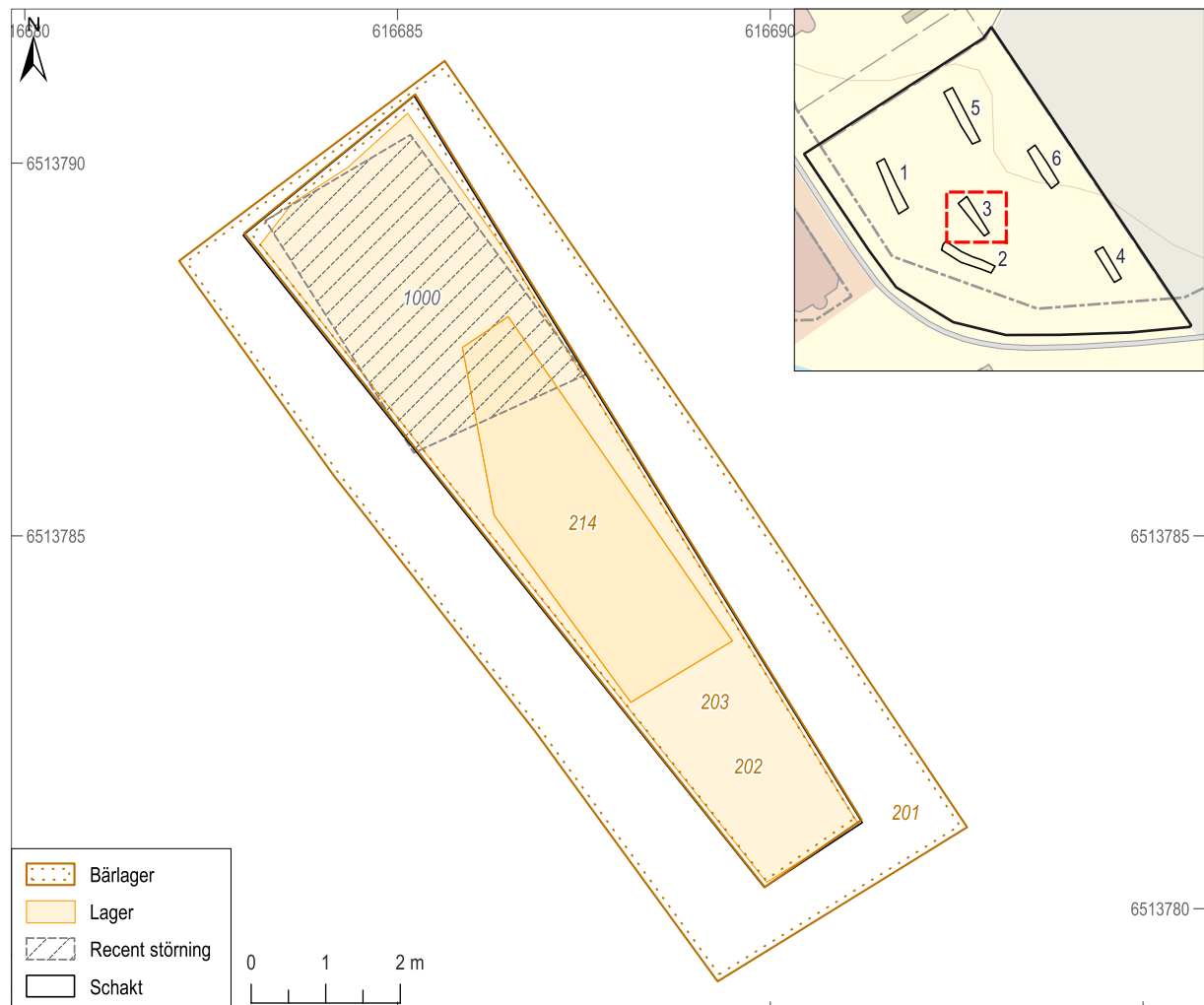

Figur 7. Plan över schakt 2, skala 1:100. Översikt i skala 1:2000.

Schakt 3

Schaktet var vid ytan 12,3 meter långt, 4 meter brett och hade ett djup om cirka 1,2 m meter.

Under moderna lager påträffades den äldre markhorisonten (214). I lagret fanns ett stort inslag av planglas och frigolit. Markhorisonten överlagrade nivelleringslagret – blålera med inslag av silt (203). Liksom i övriga schakt ligger detta lager ovan den naturliga blåleran.

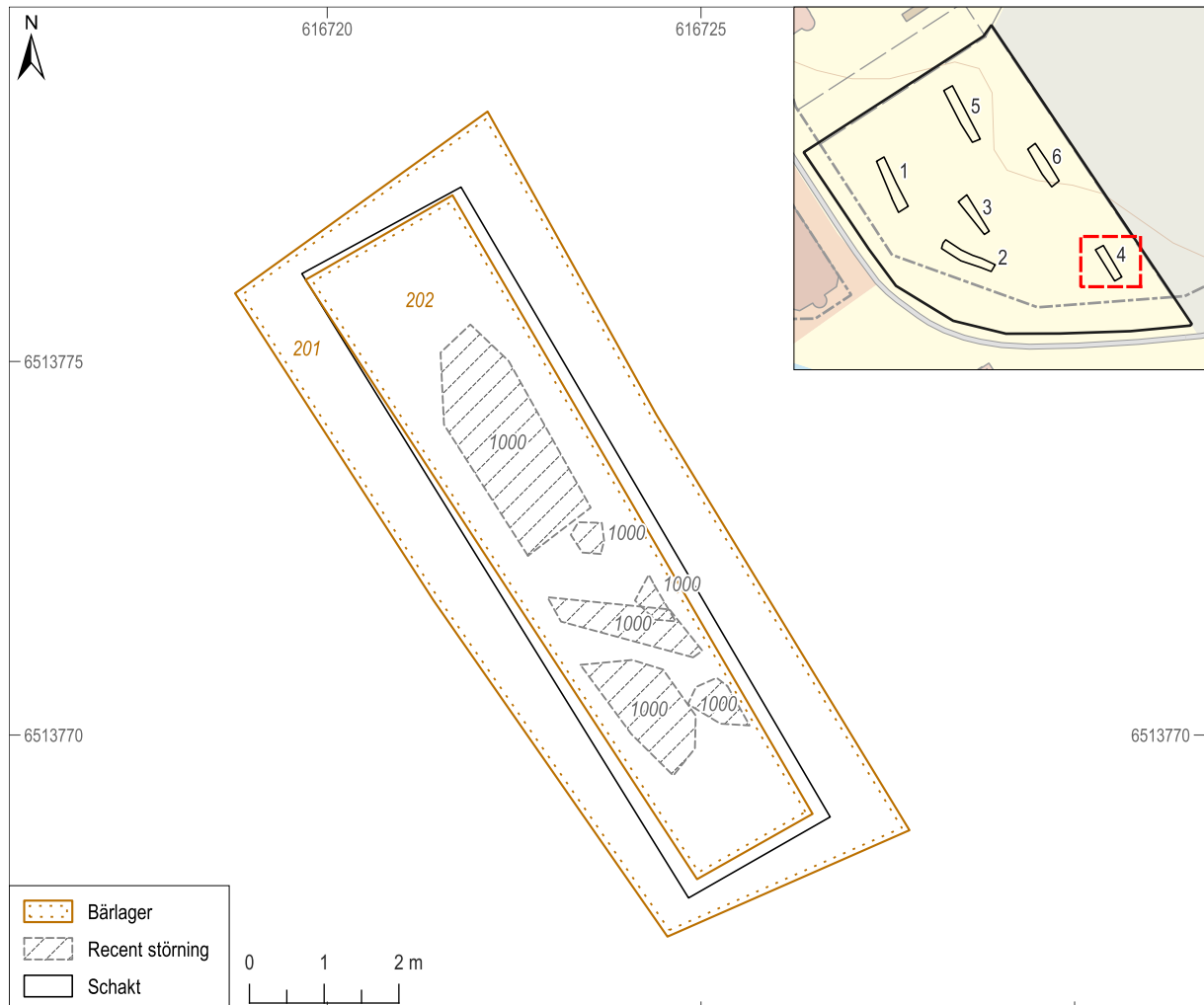

Figur 8. Plan över schakt 3, skala 1:100. Översikt i skala 1:2000.

Schakt 4

Schaktet var vid ytan 10,5 meter långt, 4 meter brett och hade ett djup som varierade mellan 1,1–1,6 meter.

Under moderna lager påträffades ett 0,4 meter tjockt lager med betong och singel (215). Denna var gjuten direkt på den naturliga leran, som i detta schakt bestod av en gråmelerad varvig lera. Sannolikt här-rör plattan från en byggnad som syns i ett flygfoto från 1975.

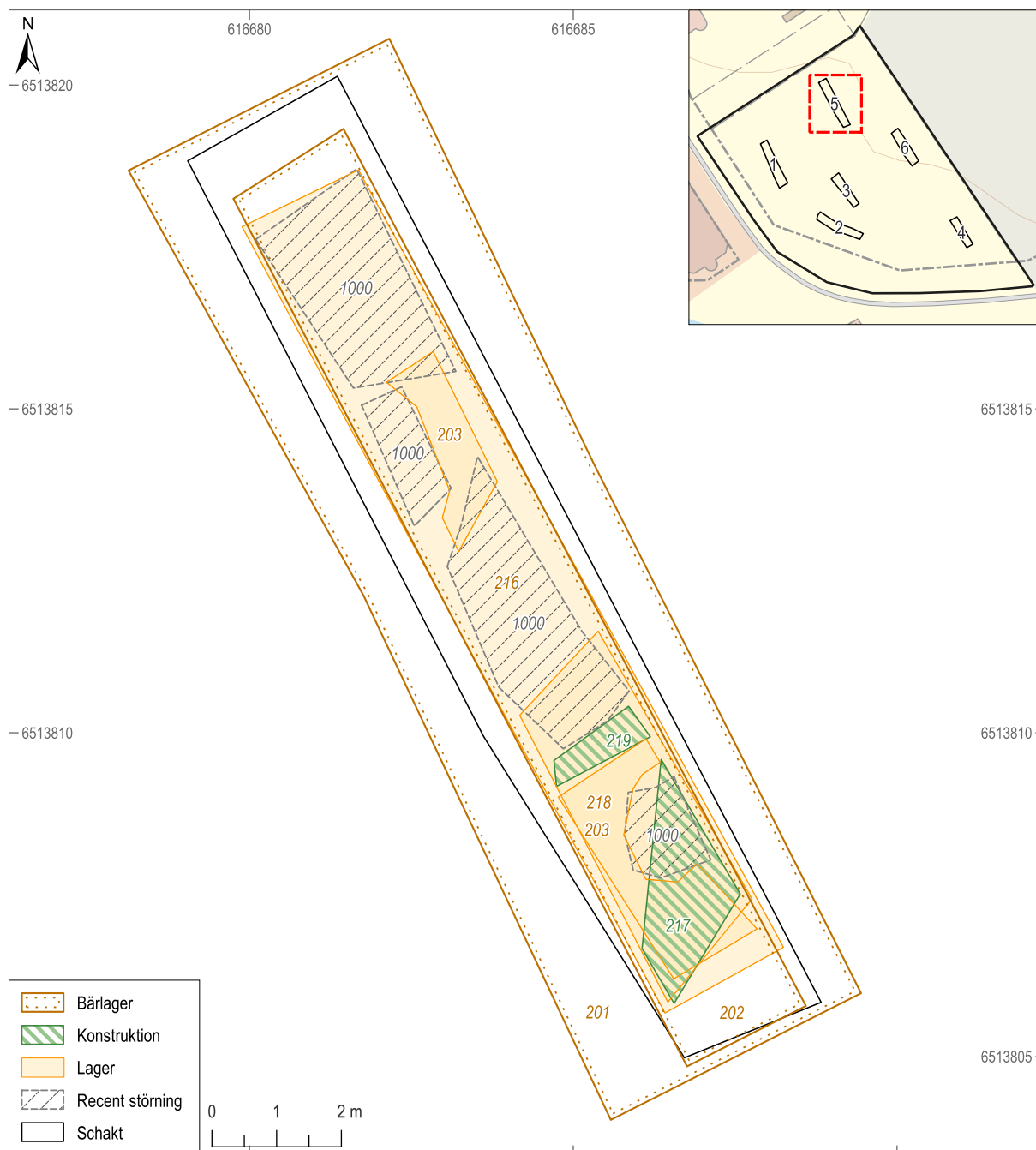
Figur 9. Plan över schakt 4, skala 1:100. Översikt i skala 1:2000.

Schakt 5

Schaktet var vid ytan 16,0 meter långt, 4 meter brett och hade ett djup som varierade mellan 1,0–1,3 meter.

Direkt under moderna lager framkom i schaktets södra del ett tegelgolv samt rivningsmassor (216, 217). Teglet var ett maskinslaget storstenstegel och

byggnadslämningarna kan kopplas till NK:s verksamhet under 1900-talet. Byggnaden har stått på ett utjämningslager bestående av mörkbrun lerig silt med stort inslag av sten (218). Detta lager var utlagt direkt mot nivelleringslagret (203). I den norra delen av schaktet var detta utjämningslager genomgrävt och schaktet uppfyllt med rivningsmaterial i form av sten, betong och armeringsjärn (219).

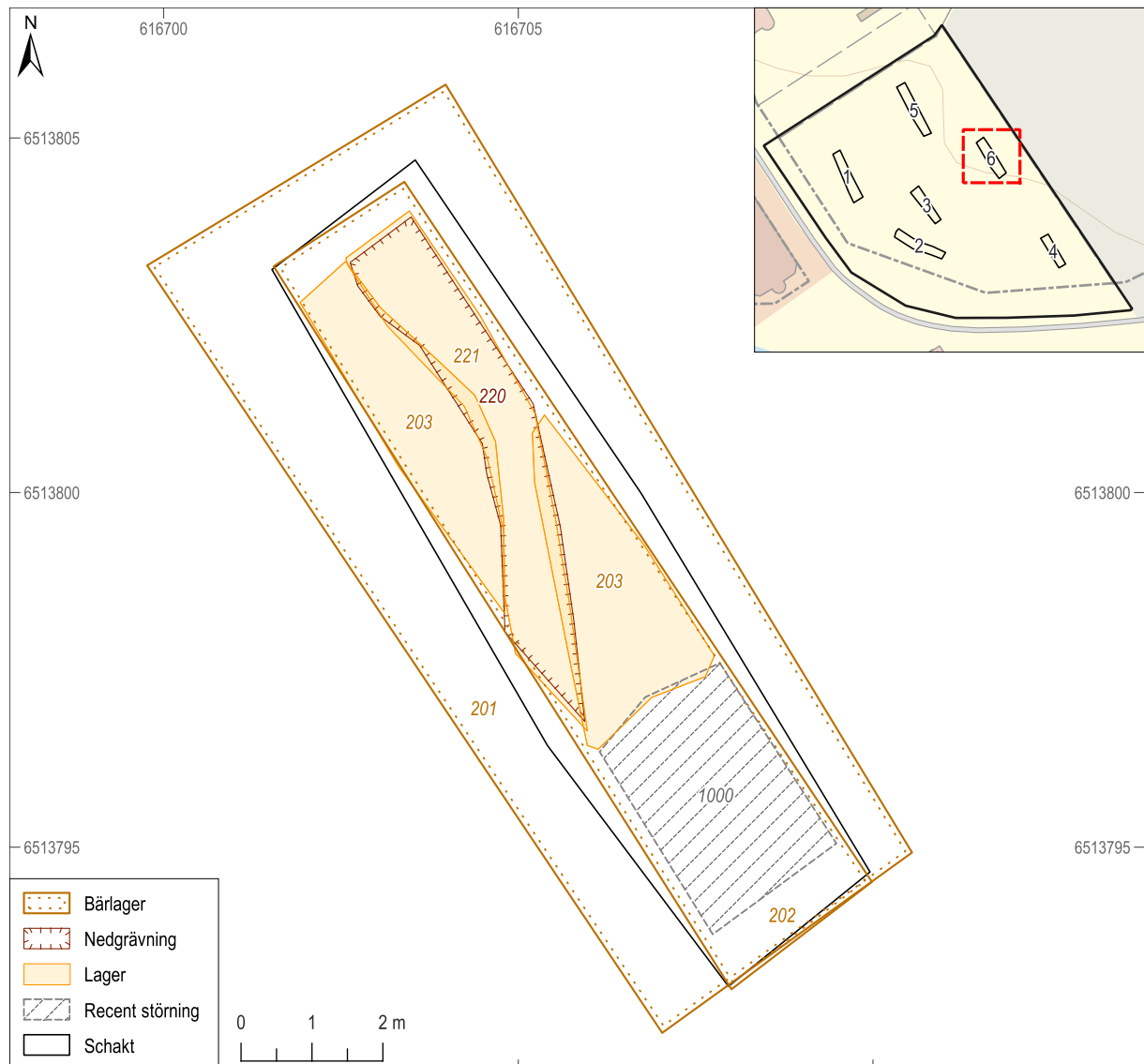

Figur 10. Plan över schakt 5, skala 1:100. Översikt i skala 1:2000.

Schakt 6

Schaktet var vid ytan 12,8 meter långt, 4 meter brett och hade ett djup som varierade mellan 0,5–2,0 meter.

Den naturliga blåleran framkom omedelbart under de moderna lagren. I blåleran påträffades ett nord-sydligt orienterat dike, tolkat som ett dräneringsdike (220), fylld med gråbeige blålera med inslag av kol och tegel. Diket hade ett bevarat djup om 0,8 meter och var i toppen 0,5 meter brett och i botten 0,3 meter brett och sannolikt maskingrävt.

Figur 11. Plan över schakt 6, skala 1:100. Översikt i skala 1:2000.

SLUTSATS

Under 0,4–0,5 m med asfalt och bärlager påträffades med jämn spridning över ytan ett lager med träflis och trärester. Sannolikt härrör detta från tiden då NK:s brädgård fanns inom området. På denna nivå framkom även rivningsmaterial, betongplattor och tegelgolv. Även dessa lämningar kan dateras till 1900-talet och perioden för NK och senare ANA (Aktiebolaget Nyköpings Automobilfabrik).

Ytan har sannolikt schaktats och vägts av inför omvandlingen till parkering på 1980-talet. En markbearbetning bör också ha utförts innan NK etablerade sin verksamhet på platsen under 1900-talets första decennium. Under lämningarna från denna tid framkom över nästan hela ytan ett upp till 0,8 m tjockt lager av blålera med inslag av silt och tegelfragment. Till den underliggande naturliga blåleran var gränsen tydlig, men lagerövergången var något infiltrerad.

Den kontaminerade leran har antingen uppkommit genom markberedning eller har blivit dittansporterad. Någon datering kunde inte erhållas genom tegelfragmenten och övrigt fyndmaterial saknades. Enligt SGU:s strandförskjutningsmodell tycks området ha varit fritt från vatten först under 1500–1600-talet och det kan vara rimligt att anta att en markbearbetning, och möjlig nivellering, av denna storlek har gjorts i samband med anläggandet av slottsträdgården under 1600-talet. Inga växthorisonter eller trädgårdsgångar som kan kopplas till trädgården framkom emellertid. Sannolikt har denna försvunnit i samband med etablering av 1900-talets industrier. I den rena blåleran framkom i den östra delen av undersökningsområdet ett djupt dike och i den västra delen ett stendike som mynnade ut i vad som tolkades vara en dräneringsbrunn. Dessa har tolkats som resultat av den markberedning som gjordes inför anläggandet av trädgården, både före och efter det att blåleran lades ut.

Figur 12. Blålera (203) utlagd över stora delar av ytan i nivellerande syfte. Här i schakt 1. Foto från väster.

Figur 13. Stendike (207) i blåleran, schakt 2. Foto från öster.

REFERENSER

Litteratur

AHLBERG, N. 2005. *Stadsgrundningar och planförändringar: svensk stadsplanering 1521–1721*. Diss. Uppsala: Sveriges lantbruksuniversitet, 2005. Uppsala.

BROBERG, B. 1979. *Nyköping*. Medeltidsstaden 13. Riksantikvarieämbetet och Statens Historiska museer. Rapport. Stockholm.

GUSTAFSSON, P. & PETTERSSON, B. 2009. *Kvarteret Åkroken. Medeltid & nyare tid. Fornlämning Nyköping 231:1, Åkroken 3, Nikolai socken, Nyköpings kommun, Södermanlands län*. Arkeologisk förundersökning. Sörmlands museum. Arkeologiska meddelanden 2009:02.

HEDENSKOG, S. 1973. *Folkrörelserna i Nyköping*. I: Dahlgren, S. (red.). *Nyköping* II. Nyköping.

KARLÉN, L. 1973. *Nyköpings stads historia*. Band 1. Medeltid till Vasatid intill 1622. I: Dahlgren, S. (red.). *Nyköping* I. Nyköping.

KARLÉN, M. Manus. Arkeologisk schaktningsövervakning, kv Väster 1:1, Åkroken, Nyköping. Lst dnr 431-4531-2020.

LAGERSTEDT, A. 2024. *Preliminärt resultat för arkeologisk förundersökning av fornlämning L1984:6709, stadslager, inom fastigheten Polisen 1 i Nyköpings kommun, Södermanlands län*. PM till Länsstyrelsen efter avslutad undersökning. Lst Dnr 431-8619-2023.

NORDSTRÖM, A & LINDEBLAD, K. 2016. *Båthus, stadsgårdar och stadsliv i Nyköping 650–1700. Arkeologisk undersökning. Södermanland, Nyköpings stad och kommun, kvarteret Åkroken 3 och 4, Nyköping 231:1*. Arkeologerna. Statens historiska museer. Rapport 2016:77.

PETTERSON, B. 2005. *Arkeologisk undersökning i kvarteret Öster 1:1, Nyköpings stad och kommun, Södermanlands län*. PM till Länsstyrelsen. Lst Dnr 431-6117-2005.

PETTERSSON, B. 2013. *Folkungavägen. Medeltid & nyare tid. Arkeologisk förundersökning. Fornlämning Nyköping 231:1, Folkungavägen, Nyköpings stad och kommun, Södermanlands län*. Arkeologiska meddelanden 2013:04. Sörmlands museum.

Stadsarkeologiskt register, Nyköping.

Structor fältprotokoll Brädgården 3, uppdragsnr 9041, 2023-11-08. STRUCTOR MILJÖPARTNER AB, Kungshagsvägen 3A, 611 35 NYKÖPING.

Digitala källor

SGU (SVENSK GEOLOGISK UNDERSÖKNING)

Strandförskjutningsmodell:

<https://apps.sgu.se/kartvisare/kartvisare-strandforskjutningsmodell.html>

Sökdatum: 2024-08-06

WIKIPEDIA

Nordiska kompaniets verkstäder.

Nordiska Kompaniets verkstäder – Wikipedia

Sökdatum: 2024-08-06

Kartor

Lantmäteristyrelsens arkiv

NYKÖPINGS STAD, STADSPLANEKARTA 1665

Nyköpings stad, Södermanlands län

Aktbeteckning: C57-1:1

Rikets allmänna kartverk

HÄRADSEKONOMISKA KARTAN 1897–1901

Uppsala län

J112-56-5 – Nyköping

EKONOMISKA KARTAN 1960

Södermanlands län

9H2E60 – Branthäll

BILAGA 1. KONTEXTER

Kontext-nr	Delnr	Typ	Höjd/djup (m)	Beskrivning	Schakt
201	1	Lager	0	Bärlager till asfalt.	0
201	2	Lager	0	Bärlager.	2
201	3	Lager	0	Bärlager.	0
201	4	Lager	0	Bärlager under asfalt.	4
201	5	Lager	0	Bärlager under asfalt.	5
201	6	Lager	0	Bärlager under asfalt.	6
202	1	Lager	0	Bärlager av sand med en del småsten och större stenar.	0
202	2	Lager	0,3	Se schakt 1.	0
202	3	Lager	0	Bärlager av sand med en del småsten och större stenar.	0
202	4	Lager	0	Bärlager under 201.	4
202	5	Lager	0	Bärlager, sand och singel. Under 201.	5
202	6	Lager	0	Bärlager under 201.	6
203	1	Lager	0,8	Kompakt gråblå lera med inslag av silt. Inslag av kol, tegelkross och storstenstegel.	1
203	5	Lager	0	Lerigt lager med inslag av tegelkross. Blålera under.	5
203	6	Lager	0	Lerigt lager med inslag av tegelkross. Blålera under.	5
203	67	Lager	0	Lager med blålera, tegel mm. Se beskrivning för 203:1.	6
203	68	Lager	0	Kompakt gråblå lera med inslag av silt. Inslag av kol, tegelkross och storstenstegel.	6
204	1	Lager	0	Gråbrunt lager med organisk lera, tegelkross och kalkbruk.	0
205	1	Nedgrävning	0,65	Nedgrävning för stendike	2
206	1	Lager	0	Fyllning, blålera längs stendikets botten och sidor.	2
207	1	Lager	0	Stenar i stendike 0,05–0,2 m i diameter. Även inslag av tegelbrockor.	2
208	1	Nedgrävning	0,7	Nedgrävning för sten 209.	2
209	1	Sten	0,5	Sten i nedgrävning 208. Fortsätter utanför schaktet.	2
210	1	Nedgrävning	0	Oregelbundet dike.	2
211	1	Lager	0	Fyllning i dike. Blålera med linser av siltig mörkbrun lera.	2
212	1	Lager	0	Övre fyllning i stendike. Brunt till gråbrunt. Kompakt med humös lera. Täcker en undre fyllning av sten och blålera.	2
213	1	Lager	0	Lerlager. Silt- och lerblandat, ljust gråbrunt.	2
214	1	Lager	0	Mörkbrunt torvigt lager med stort inslag av träflis och bitar av bark. I ytan frigolit från ovanliggande lager 202. Stort inslag av planglas samt lite tegel. Mellan 0,01–0,10 m tjockt.	3
215		Lager		En cirka 0,4 meter tjock platta av betong och singel. Sannolikt från byggnad som syns i 1975 års flygfoto.	
216	1	Lager	0	Grusig mörkbrun ler med inslag av småsten till stenblock. Ligger delvid ovanför rivningsmassor (1000:53 och 1000:54).	5
217	1	Konstruktion	0	Tegelgolv, sannolikt från NK:s brädgård. Ligger på ett tunt lager av kalkbruk.	5
218	1	Lager	0	Lager under tegelgolv. Gråbrun lerig sand med natursingel till block. Ligger på lager 203.	5
219	1	Konstruktion	0	Stenrad med blandad stenstorlek. Ligger nedtryckta i lager 203. Eventuellt en del av den damm som låg här under 1600-talets slut.	5
220	1	Nedgrävning	0	Nedgrävning i schakt 6.	6
221	1	Lager	0	Fyllning i nedgrävning 220. Ljus gråbeige blålera uppblandad med mer humös ler. Inslag av kol och tegel.	6

Bilaga 1. Kontexter, forts.

Kontext-nr	Delnr	Typ	Höjd/djup (m)	Beskrivning	Schakt
1000	4	Recent störning	0	Siltig ler, gråblåbrun med inslag av sand, tegelkross, träflis och mer eller mindre skärvig sten. Luktat tjära.	1
1000	6	Recent störning	0	Dragning för elkabel. Täcks av tegel.	1
1000	15	Recent störning	0	Siltig ler, gråblåbrun med inslag av sand, tegelkross, träflis och mer eller mindre skärvig sten. Luktat tjära. Rottrådar synliga i ytan.	1
1000	19	Recent störning	0	Gult kabelrör.	2
1000	40	Recent störning	0	Omrört lager med plast, asfalt och annat skräp i. Sannolikt förorenat.	3
1000	41	Recent störning	0	Nedgrävning med modernt skräp. Luktat tjäraktigt.	4
1000	42	Recent störning	0	Pvc-rör.	4
1000	43	Recent störning	0	Rund nedgrävning, eventuellt ett äldre borrhov?	4
1000	44	Recent störning	0,05	Mörkt grått lager med stora bitar maskinslaget tegel. Luktat tjäraktigt. Ett järn, ca 1,3 meter långt, påträffades i lagret.	4
1000	45	Recent störning	0	Nedgrävning genom betongplatta.	4
1000	46	Recent störning	0,05	Nedgrävning i anslutning till pvc-rör	4
1000	53	Recent störning	0	Lager med armerad betong. Från byggnad tillhörande brädgården/SAAB ANA.	5
1000	54	Recent störning	0	Nedgrävning med betong och armeringsjärn. Finns med i sektion 106.	5
1000	55	Recent störning	0	Rivningsmassor med armeringsjärn, större sten och tegel/ tegelkross. Under kommer en betongplatta, sannolikt en rest från NK:s brädgård/ SAAB ANA.	5
1000	56	Recent störning	0	Nedgrävning med grus, tegelkross och sten. Oklar relation till tegelgolv 217.	5
1000	69	Recent störning	0	Störning , nedgrävning med modernt material.	0

Rapporter från Arkeologikonsult 2024:3730